

Стоил Рашкев

КРИТИКА НА ТЕЛЕВИЗИОННИЯ РАЗУМ

Есета, фикции, мисли, микросета, азсловия

София, 2022

© Издателство „Изток-Запад“, 2021

Всички права на български език запазени. Нито една част от тази книга не може да бъде възпроизвеждана или предавана под каквато и да е форма и по какъвто и да било начин без изричното съгласие на издателство автора и на издателство „Изток-Запад“.

© Стоил Рошков, автор, 2022

© Деница Трифонова, оформление на корицата, 2022

ISBN 978-619-01-1039-2

СТОИЛ РОШКЕВ

КРИТИКА НА
ТЕЛЕВИЗИОННИЯ
РАЗУМ

**Книгата се издава с подкрепата на
институт „РЕГО“**

Съдържание

Първа част

Набезите на корпоративните кораби в мозъците ни / 7

Критика на телевизионния разум.....	9
Ковид-19, или падането на петата вълна.....	23
Експанзиите на капитала в кибермодерната епоха.....	29
Киберземляци и земляци.....	33
Информационното иго.....	39
Не, не живеем в епоха на трансхуманитарна революция.....	41
Хипермодерността – новата маска на автора (А.).....	53

Втора част

Жилища / 59

Жилища.....	61
Термосът на Гиренок.....	66
Марсианците от плоската земя.....	77
Излъганото поколение.....	84
О! Тричането любов.....	89
Димитровградска одисея.....	96
„Литературен вестник“ като „Литературен фронт“.....	101
Защо вече не ме награждават.....	106
Философията като астрология.....	121
Добре че Стоичков има дъщери.....	124

Трета част

Телевизионен влет / 127

На дъщеря ми Янита

Първа част

**Набезите на
корпоративните кораби
в мозъците ни**

Тъй като човешкият разум е твърде слаб, за да живее без предразсъдъци, то е истинско щастие човек да е възпитан във верните.

Х.-Г. Гадамер, „Истина и метод“

Човечеството наблюдаваше не толкова „със затаен дъх“, колкото просто объркано как действителността ставаше невъзможна и как невъзможното въпреки всичко става действителност.

В. Вацев, „Хроники на безвремето“

Критика на телевизионния разум

Зад барока на образите се крие водещата роля на политиката.

Ж. Бодрияр, „Симулация и симулакрум“

1. Перек пере най-добре

Има една картина, „Момиче с балон“, на графити художника Банкси. През 2018 г. тя беше пусната на търг от „Сотбис“. Но секунди, след като беше продадена за над 1 милион британски лири, творбата тръгна да се самоликвидира пред очите на многочислените зрители. След като обявиха, че богаташ купува прочутата картина (няма бедняк да я купи, я), прозвуча аларма. Офис машинка за унищожаване на документи, монтирана в рамката, започна най-неочаквано да прави платното на дребни вертикални лентички. Смаяните зрители с удивление наблюдаваха как произведението се свлича надолу, вън от очертаанията на рамката си. Картината обаче не беше нарязана изцяло. Процесът беше спрян по средата. Така стана ясно, че на търга артистът в реално време, както се казва, е създавал нова творба, която той озаглави „Любовта е в кошчето“.

Прочулият се като анонимен автор Банкси не е оригинален, макар *сам по себе си* да е достатъчно находчив с този жест, понеже с някои дребни различия повтаря идеята на Жорж Перек от значимия му роман „Животът. Начин на употреба“. Там един ексцентричен милиардер обикаля в продължение на двацет години света с цел да нарисова петстотин морски пей-

зажа. Плаща на специализиран занаятчия междуременно тези изображения да бъдат превърнати в пъзели. През следващите двайсет години се труди отново да възстанови парче по парче акварелите, които е рисувал. И като си е поиграл да подреди вече пъзелните детайли, милиардерът пристъпва към последната част от проекта на живота си – всеки пейзаж да бъде слепен пак, да бъде отделен от дървената му основа и унищожен в същата географска местност, където е бил нарисуван – изображението се потапя в разтвор, от който излиза отново чист лист хартия. Така акварелите възстановяват „белотата на своето първоначално небитие“. Ала не му стига приживе времето на милиардера, та на слугата му – по хегелиански едва ли не – му се налага да приключва мисията на господаря си и прочее. Нещо като прекрасните пясъчни мандали на будистите: най-целенасочено ги изграждат с идеята да ги разрушат, за да покажат илюзорността на нашия свят.

Малко след нарязването на художественото произведение на анонимния Банкси по телевизиите все пак обявиха: „Още не е ясно дали купувачът ще заплати цената, която е предложил.“

Аз обаче се усъмних, че едва ли някой би платил за нарязаната картина, освен ако не е ексцентрик – тип героя на Жорж Перек. Само че е възможно и цялата тази фабула да е част от замисъла на Банкси. Кой е в състояние да потвърди, че картината наистина е купена? Че в действителност е наличен богаташ, предложил 1 042 000 лири? Кой освен *телевизионния разум* може да издаде присъдата за това каква е истината? И частните ни мозъци, наредени като пъзелни детайлчета в големия *телевизионен разум*, разбира се, реагират със същото фрактално съответствие, както множеството.

2. Господар ли е владеещият изображенията?

Шефката ми в Българската свободна телевизия, спомням си, беше получила огромен букет за рождения си ден. Скъп, забележителен, луксозен букет. Той си остана в кабинета ѝ. Защо?

Понеже шефката го снима. Затова нямаше нужда да се хвали с букета, не беше необходимо да го носи до жилището си. Тя пренесе със себе си само снимката. Банално е може би да повтаряме пак как през ХХI в. всеки има в себе си репликатор на образи. Фотоапарат. Видеокамера. Смартфон. Но е ясно – няма нужда вече от предметни доказателства – само изображението е достатъчно. Класически стана примерът с Колин Пауъл, размахал пред телевизионните камери епруветка, пълна с уж химическо оръжие, което беше достатъчно, за да бъде нападат Ирак.

Ние, изглежда, сме в онирофилм – писателят Лино Алдани го е провидял.

И по този повод аз съм убеден, че е дошло времето към днешна дата да бъде написана нова Кантова Критика, коренно различна обаче от „стремежа към твърд“ на един Вилхелм Дилтай, да речем, с програмата му за *критика на историческия разум* – а напротив, Критика, каптираща втечеността на мимолетните телевизионни обекти, които – заели наедно екрана и завладели човешкото съзнание и знание – се преструват на статуи на моаи, каменни монументи, Перперек и Стоунхендж, миг преди да се разпилее в нищото нетрайната им холографска същност. Това бягство от живия живот би могло да бъде наречено например Критика на телевизионния разум.

Вярно, че още през 2006 г. социологът Жан-Луи Мисика предрече края на телевизията, но виждаме и днес: това е толкова вярно, колкото вярно се оказа и предположението на някои пишман футуролози, че компютърът няма да бъде в домовете на хората, защото бил трудно преносим. Напротив, *телевизионният разум* е във възход, без значение от платформите – били те Ейч Би Оу, „Нетфликс“, „Ейпъл Ти Ви Плюс“, най-сетне ютюб и така нататък, и така нататък.

А нима господар не е този, който владее телевизионните образи?

В 30-ия тезис на Ги Дебор от безпощадния му трактат „Обществото на спектакъла“ е разкрито, че външният характер на спектакъла по отношение на човека се проявява в това, че не-

говите човешки действия вече не му принадлежат, а са собственост на друг – този, който му ги представя. Дебор пише също: „Целият живот на обществата, в които преобладават съвременните условия на производство, се проявява като необятен сбор от спектакли. Всичко, което преди е било преживявано директно, сега е изнесено като представление“ или: „Спектакълът е капиталът на този стадий на натрупването, когато той става образ“ – не спира да ни раздрусва от съня гигантът му с гигант.

Един от най-влиятелните съвременни философи, Жак Дерида, пък признава през 2002 г. по повод посветения му филм, „Дерида“, че се чувства все по-близо до творчеството на Дебор. И може би неслучайно в сочената за основополагаща книга на Дерида „Призраците на Маркс“ е разкрито например, че политиците вече са марионетки в театъра на телевизионните реторики в едно обществено пространство, дълбоко разтърсено от теле-техно-медийните апарати и от новите ритми на информацията. Пак там Жак Ели Дерида конкретизира, че незначителните забележки, показани по телевизора, на спекулант, който атакува или поддържа една или друга валута, имат по-голяма тежест от всички парламенти в света.

От своя страна авторът на термина „глобално село“ Маршал Маклуън директно заявява: „Телевизията например има същия ефект както ЛСД.“

Е, не сме ли съгласни, че Господар наистина е този, който владее телевизионните образи? „Показват ни, да кажем, ваксини и медици, облечени в скафандри, болнични коридори.“ Да, да!... Ето сега е моментът да разкрия, че към тези, последните размисли, сложени в кавички – за скафандрите и болничните коридори, – ме насочи Философа, когото... така де, той същият, нали, Философа; докато не ме светна за ред неща, несправедливо го наричах „Дървения философ“.

„Господарите на историята (по Дизраели, преразказан от уважавания историк Андрей Фурсов) завладяват съзнанието ти чрез телевизора. Не е ли така?“ – попитал ме беше пак Философа.